

5. ÜNNEPEK, KAMPÁNYOK

A sokarcú új hatalom hivatalos arca az ünnep: a dicsőséges, a győzedelmes, a bőséges, a jóságos, az emberséges. Az ünneplés az egység felmutatásának alkalma: egység az új hatalom, annak vezetői körül. Az ünneplő tömeg, ennek száma, lelkesedése a legalkalmasabb arra, hogy cáfolhatatlanul (mert az csak egy ellenünnep lehetne) igazolja a megtörtént korszakalkotó változásokat: „Soha még ilyen nagy számban nem gyűltek össze a nők Székelyudvarhelyen. Soha még ilyen egységesen, lelkesen nem ünnepelték az eddig elnyomott, alacsony színvonalú munkaterületre kényszerített nők felszabadulását.” – írja a sajtó az RNDSz udvarhelyi bizottsága által szervezett nagyszabású március nyolcadikai ünnepségről, amelynek középpontjában a rendszer szent, sérthetetlen értékeinek felmutatása áll, ugyanis bemutatkozik a RNDSz szavalókórusa, és „egyik vidékről bejött asszonytestvér, amikor a felszabadulást mutató jelenet befejeződött, hirtelen felállt és ragyogó arccal kiáltotta: Éljen Sztálin, a kollektív gazdálkodás megteremtője! Ez az egyetlen mondat elég volt ahhoz, hogy a nők politikai fejlettségére rámutasson.”¹

Együtt van tehát az ünnepben mindaz, amit az új korszak hajnalán értékként kell tételezni: felszabadulás, Sztálin, kollektív gazdálkodás, politikai fejlettség. Az új hatalom kiterjesztését önmaga ünneplésének sikeres megszervezése, ezen túl pedig a celebrálás-ünnepek szilárd évi szerkezetének kialakulása mutatják: sorozatban, megszabott rítus szerint ünneplik a hitet és ünneplik a központi hőst. Mivel ezek az ünnepek nyilvánosak, tömegesek, hatalmas lelki energiákat szabadítanak fel, azonosulást termelnek,

együttal biztonsági szelepként, a társadalom szabályozó mechanizmusaként működnek.

A társadalom totális uralma feltételezi az ünnepek totális uralását is. Ezt pedig sokkal könnyebb elérni, mint a gazdaságnak, a munka világának vagy a hétköznapiaknak az uralását. 1949-ben ez az a terület, amelyben először mindenütt, mindenki számára megtapasztalható a Székelyföldön a társadalom egységes mozgósítását és totális uralmát célzó új hatalmi akarat és erő.

5.1. Az év ünnepei

Az első fejezetben elmondtam: ez az első esztendő, amikor augusztus 23. és november 7. hivatalos, munkaszünetté nyilvánított ünnep. Május elseje mellé Romániában ekkor szerveződik meg a legjelentősebb szocialista ünnepnapok hármassága, amelyből a hatvanas években lemorzsolódik november 7., majd elhalványodik május 1. is, hogy helyet adjon az új hős és védőszent (Ceaușescu, majd a házaspár), valamint a régi-új hit (komunizmus-nacionalizmus) legnagyobb tömeget mozgósító, legpompázatosabb ünnepeinek.

5.1.1. Május 1.

Marosvásárhelyen, akárcsak az előző években, tizenötezeres tömeg „színpompás fölvonulására került sor”. Díszbeszédet mondott Nagy Mihály, a RMP Maros megyei bizottságának titkára.² Székelyudvarhelyen már több figyelmet kell fordítani az előkészítésre: az RMP irányításával minden szervezet mozgósítja a tagjait: „Az ARLUS a kirakatok díszítésének előkészítését végzi. A MNSz felvilágosító és szervezői versenyt indít. Gyűléseken ismertetik Május 1 jelentőségét, különösen a Szovjetunióban élő munkások eddig elért nagyszerű eredményein keresztül. (...) Az iskolákban faliújságversenyegek folynak, osztály osztállyal, iskola iskolával van

versenyben. Május 1 jelentőségét alsóbb osztályokban tanítók, tanárok ismertetik, a felsőbb osztályokban pedig a fejlettebb tanulók...”³

A Marosvásárhely melletti Marosszentgyörgyön „Alig hasadt a hajnal, amikor a község tisztára separt utcáin az ifjak 38 tagú csoportja román és magyar nyelven forradalmi indulókat énekelve üdvözölte a dolgozók nagy napját. (...) A kultúrotthonban hangszórón keresztül közvetítették a rádió műsorát. Délelőtt tíz órára zsúfolásig megtelt a kultúrotthon. A község dolgozóinak vezetői román és magyar nyelven ismertették a nap jelentőségét, majd két nyelven előadott szavalatok és énekszámok egészítették ki a műsort”⁴ Ezután erdei ünnep következett. Ugyanez a forgatókönyv működött Ákosfalván, abban a mintafaluban, ahol ekkor már elkezdték szervezni a Nyárad-mente első kollektív gazdaságát, és ahol május elseje előtt már hét nappal teljesítették a vetési tervet. Itt a rendezők nagyobb gondot fordítottak a díszítésre: „A kapukon zöld ág, a község bejáratánál a munkásosztály vezető erejét, a Román Munkáspártot ünnepli a felirat, és a község házával szemben a kerítésre íromba betűkkel írta oda egy inkább gazdálkodáshoz, mint íráshoz szokott kéz: „Éljen az egy éves állami tervezet” (...) az iskola udvarán padok, székek várják a közönséget (...) a község népművészei magyar, román és orosz nótákat játszanak, egyrészt hogy szórakoztassák a közönséget, másrészt hogy hírül adják a falu népének, hogy kezdődik a május elsejei ünnepség. (...) Igen sok a nő, s ez bizony megemlékezésre méltó, mert a múltban a nők nemigen vettek részt az ilyen ünnepélyen.” Ünnepi beszédet Kiss Dénes, az RMP alapszervezeti titkára mond.⁵

A marosvásárhelyi, székelyudvarhelyi, marosszentgyörgyi, ákosfalvi dolgozó nőknek alkalmuk volt az ünnepi pillanatokat megnyújtani – már amennyiben kezükbe került a *Dolgozó Nő* havi folyóirat ünnepi száma. Ez is hozzátartozott ezután már az ünnepek államilag kialakított képéhez: az ünnepnap utáni munkanapokban is újra és újra kézbe venni a lapot, melynek „a harcok,

lendületes címlaptól a tavaszi virágos fedőlappig minden oldala ünnepi.”⁶

5. 1.2. *Augusztus 23.*

Ez az ünnep – keletkezése pillanatában – inkább a „felszabadítók”, mint a felszabadulás ünnepe. Marosvásárhelyen az ünnep azzal kezdődött, hogy reggel „az RMP, a hadsereg, a tömegszervezetek, üzemek és intézmények kiküldöttei megkoszorúzták a felszabadulásunkért életüket áldozó szovjet hősök emlékművét”.⁷ Ezután a Sztálin téren mintegy 30.000 ember gyűlt össze, előbb meghallgatták a helyőrség parancsnokát, majd végignézték a díszszemlét és a dolgozók felvonulását. Este a Kultúrpalotában folytatódott az ünnepség, a díszbeszéd után kiderült, hogy kik azok, akik „a fasizmus elleni harcban és a szocializmus építésének munkájában” kiemelkedő teljesítményt nyújtottak, és ezért magas kitüntetésekben részesültek. Első alkalommal történt, hogy az újonnan létesített, immár szocialista állami kitüntetéseket adtak át, és ezzel kinyilvánították, hogy kik Marosvásárhelyen a rendszer által legjobban megbecsült emberek. Ezt követte a szellemében és tartalmában is szocialista kulturális műsor: „a hadsereg dalkara a *Sztálingrád* című énekkel szerepelt, Szikora Vera Rózsa Alice *A nép békét akar* című versét, Sasu Constantin a *Grivița Roșie* c. verset adott elő mély átérzéssel, majd a hadsereg tánccsoportja *Călușerrel*, míg a cukorgyári tánccsoport a zetelaki és sóvidéki ősi székely táncokkal arattak nagy sikert. A műsor utolsó számaként a famunkások énekkara román és magyar népdalokat adott elő.”⁸

5.1.3. *November 7.*

Ebben az évben ennek az ünnepnek a leghosszabban tartó, legszélesebb körű az előkészítése. Maga az évforduló kiváló ürügy a Szovjetuniót, Sztálint népszerűsítő propagandára; s mivel december 21-én Sztálin hetvenedik születésnapját ünneplik, a propa-

ganda és az agitáció október közepétől december végéig folyamatosan próbálja fenntartani a lelkes, ünnepi hangulatot.

Az ünnepléshez olyan helyek szükségesek, ahol áldozatot hoztak, és amelyek az áldozatra emlékeztetnek. Ahol lehetett, már elkezdtek építeni a szovjet hősök emlékműveit. Például Vajdaszentiványon nehézségekbe ütközött az őszi mezőgazdasági munkák miatt a szovjet hősi halottak temetőjének bekerítése, és közeledett november hetedike. A munka befejezése érdekében az ideiglenes bizottság tagjai elhatározták, hogy példát mutatnak, és önkéntes munkát végeznek. Összesen 150 önkéntes munkaórát végeztek, így sikerül a kerítést megépíteni.⁹

A ünneplés előkészítésére bizottságok alakultak. Csíkszentmártonban kidolgozták az alcsíki-kászoni járás ünnepi munkatervét: október 23-án Csíkszentsimonban hangversenyt rendez a megyei kultúrbizottság, 24-én kezdődik egy széleskörű röpirat- és könyvterjesztő mozgalom, október 29-én az Ifjómunkás Szövetség szervezésében a Komszomol megalakulásának 31-ik évfordulóját ünneplik. November elsején ARLUS-kiállítást rendeznek, előadják a *Találkozás az Elbán* és a *Harmadik csapás* című filmeket. Ugyancsak november 1-jén kezdetét veszi a községek díszítése, ez ötödikéig tart, és a legjobban sikerült díszítést megjutalmazzák. Harmadikán-negyedikén díszgyűléseket rendeznek a gyárakban és Csíkszentmártonban, valamint széleskörű mozgalmat indítanak a szovjet sajtó és irodalom népszerűsítésére.¹⁰

Marosvásárhelyen november 1-én este a Román-Szovjet Barátság Házában megnyílt *A szovjet nép a kommunizmust építi* című kiállítás. Beszédet mondott Benczel Béla, az ARLUS megyei titkára, valamint a román-szovjet baráti hét rendező bizottsága nevében Szövérfi Zoltán, az RMP megyei vezetőségének agitációs és propaganda felelőse.

„A kiállítás bő anyaga a szovjet nép a természettel szembeni harcát és a szovjet ember életét mutatja be, képekben és rajzokban. Megláthatjuk a kiállításon azt, hogy milyen módszerekkel hódította meg a szovjet nép a természetet. A képek részletesen bemutatják

a nagy szovjet természettudósok, Micsurin és Liszenkó munkásságát. (...) Képek foglalkoznak a szovjet ifjúság testnevelésével, a szovjet dolgozók pihenésével. Láthatjuk azokat az üdülőtelepeket, ahol a szovjet munkások jól megérdemelt pihenőjüket töltik, láthatjuk a szovjet könyvtárakat, ahol a dolgozók mindennemű könyvet megkaphatnak s ahol fejlesztik kultur- és technikai színvonalukat. Megláthatjuk azt, hogy miért a szovjet nép a világ legelőrehaladottabb népe.”¹¹

A gazdaság, társadalom minden ágát, minden helységet igyekeznek átfogni az ünnep tiszteletére tett vállalások, versenyek, kiemelkedő teljesítmények. A marosvásárhelyi RATA műhelyben November 7. tiszteletére befejezték a kultúrterem megépítését és felszerelését. „Az üzem igazgatósága (...) az utazó személyzetet, gépkocsivezetőket és jegykezelőket, valamint a műhely tanulóit új formaruhával látta el.”¹² A sepsiszentgyörgyi Dózsa György textilgyárban az ünnep tiszteletére szeretnék elérni, hogy fokozzák a termelést és ne zavarja semmi a munka menetét, ezért egy 12 tagú, munkásokból, technikusokból és mérnökökből álló komplex brigádot alakítottak, amely „bevezette a szovjet munkamódszert”, azaz – minden eshetőségre számítva – éjjel-nappal készenlétbe állt. A dohánygyárban 4 osztályok közötti, 28 csapat és 287 egyéni munkaverseny folyt.¹³ A palotailvai dolgozók „80 egyéni, 24 csoport és 5 osztályok közötti szocialista versenyben harcolnak a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme évfordulója megünnepléséért. A verseny során a belső tartalékok felkutatásával és hasznosításával elérték azt, hogy a termelékenység 1384-ről 1418-ra emelkedett.”¹⁴ Sóváradon „Díszkaput emeltek, jelszavakkal és virággal díszítették fel. November 7-én este műsoros estet rendeznek táncmulatsággal egybekötve.” Ditróban „Zenés ébresztő vezeti be a november 7-i ünnepeket. A délelőtti folyamán népgyűlés, délután térzene, végül kultúrünnepély fejezi be az ünnepek műsorát.”¹⁵ November hatodikán Sepsiszentgyörgyön valamint Háromszék megye járási székhelyein a *Köszöntsük November 7-ét* nagy megyei futóverseny zajlott, 8.000 résztvevővel. Hetedikén Sepsiszentgyörgyön nagygyűlést tartottak, ezt felvonulás követte,

amelyen 6.500 dolgozó vett részt. Délután hat órakor került sor a kultúrműsorra.¹⁶

A nagy nap elmúta után sem szüneteltek a rendezvények. November kilencedikén Marosvásárhelyen Takács Lajos dr. nemzetiségügyi alminiszter tartott előadást a Román–Szovjet Barátság Házában *A proletárnemzetköziségre alapozott sztálini nemzetiségi politika mint példa a békéért és a népek megbékélésére vívott harcban* címmel.¹⁷ November tizedikén Marosvásárhelyre érkezett két szovjet tudós, a Román–Szovjet Barátság Hete alkalmából Romániába látogató küldöttség tagjai: N. N. Anicikov akadémikus, a Szovjetunió Orvosi Akadémiájának elnöke, és T. S. Gorbunov egyetemi tanár, a Szovjetunió Politikai és Tudományos Ismereteket terjesztő Szövetségének alelnöke. A vendégek meglátogatták a marosmegyei ARLUS szervezet helyiségét, az Orosz Könyv boltját, a Bernáth Andor cukorgyárat, majd az Orvosi és Gyógyszerészeti Felsőoktatási Intézetet, ahol Anicikov akadémikus előadást tartott. Gorbunov a Nagy Honvédő Háborúban partizán is volt, Lenin-rendet kapott, és a Kultúrpalotában *Az értelmiség szerepe a tudomány és kultúra terjesztésében* címmel tartott előadást.¹⁸ A vendégeket „díszkapu fogadta, a faliújság ünnepi külsőt öltött, orosz nyelvű különkiadást szerkesztettek”, és összegzésként megállapíthatták: „a világ legelőrehaladottabb tudományával, a szovjet tudománnyal való kapcsolat elmélyítése jegyében folyt le a szovjet tudósok marosvásárhelyi látogatása.”¹⁹

5.2. „Tanítónk, atyánk, vezetőnk lettél...” A szovjet ünnepek

November hetediké országos, állami ünnep volt, de ugyanakkor egy másik ünnepsorozatnak is része. Ez januárban, Lenin halára való emlékezéssel kezdődött, és decemberben, egy minden eddiginél grandiózusabb, lélegzetállító Sztálin-ünneppel ért véget. Ez nem volt más, mint a szovjet támogatás, barátság, testvéri jó

szándék, segítőkészség ünneplése. A szovjet politikai-államépítési modell immár kiterjedt Romániára is. Az ünnepek a mindennapokban történtek szimbolikus megerősítését szolgálták.

Kétség nem fér hozzá: az új hatalom Romániában kívánta, elősegítette, mindenben támogatta legfőbb támaszának minden fajta jelenlétét. Ezért a hála és hódolat a leghivatalosabb helyről érkezett: „Csak az a nép lehet szabad, amely barátja a Szovjetunióknak” – mondta Ana Pauker külügyminiszter a Nagy Nemzetgyűlés júliusi ülészakán.²⁰

Marosvásárhelyen nem csak a megszokott helyen, megszokott formában (Kultúrpalota, párt- és tömegszervezeti vezetők),²¹ hanem az üzemekben, gyárakban is tartottak Lenin-megemlékezést. A földgázközpontban Vincze József, a szakszervezet, és Teodorescu Nicolai, az üzemi ARLUS-kör elnökei szervezték az évfordulás ünnepélyt.²² Májusban az egész országban a 150 éve született Puskinra emlékeztek. Marosvásárhelyen az emlékünnepegy szervezői a Romániai Írók Szövetségének marosvásárhelyi tagozata és az ARLUS helyi fiókja. A román nyelvű díszbeszédet Alexandru Sahigian író, az Írószövetség titkára tartotta, aki szerint „Ő ma az egész emberiség, az egész világ munkásainak költője, azoknak költője, akik harcolnak a tőkés rendszer megdöntéséért, a gyarmati népek kizsákmányolásának és elnyomásának megszüntetéséért.”²³ Székelyudvarhelyen május 22-én szervezték az emlékünnepegyt. „A nagy költő verseit szavalták, színpompás orosz népviseletben orosz népi táncokat és dalokat adtak elő, végül a Bartók Béla filharmonikus zenekar játszott.”²⁴

Októberben a száz éve született Pavlovra emlékeztek. A marosvásárhelyi ideiglenes bizottság a Sörház utcát Pavlov utcának keresztelte el; az orvostudományi főiskola élettani intézetének is ezt a nevet adták; 500 dolgozó vett részt a Kultúrpalotában rendezett nagygyűlésen, ahol munkásságának, műveinek és útmutatásainak ismertetése közben az is elhangzott, hogy „a szovjet tudósok mintaképe volt, forrón szerette hazáját, szívvel-lélekkel

állott az új társadalom teremtői mellé és élesen állást foglalt a háború és a háborús uszítók ellen”.²⁵

5.2.1. A Sztálin-kultusz

A Román Munkáspárt Központi Vezetősége és a kormány külön bizottságot létesített Sztálin hetvenedik születésnapja, 1949. december 21. ünnepségeinek megszervezésére – a folytonosság jegyében, főképpen ami a felajánlásokat, versenyeket, tehát a mozgósítást illeti: „Elmúlt a november 7. ünnepe, munkánkban azonban NINCS ÉS NEM LEHET MEGÁLLÁS. A szocializmus építésénél az egyes munkanapok csak állomást jelentenek előrehaladásunkban, amelyek újabb és újabb erőfeszítések vállalására készítenek bennünket. A november hetedikére szervezett versenyek még be sem fejeződtek, máris megkezdtük Sztálin elvtárs, a Szovjetunió népei és a világ összes dolgozói lángeszű vezére, tanítónk és irányítónk hetvenedik születésnapjára a versenyeket.”²⁶

Az új hatalom november-december időszakában arra tett kísérletet, hogy ünnepet és munkanapot összemossa, a szimbolikus telítettségű, a „szeretetet, ragaszkodást, önfeláldozást” elfogadtató pillanatokat folyamatosan megélt idővé változtassa: „Munkásaink, dolgozó parasztjaink, értelmiségeink azonban nemcsak megdöntetlen erőről tanúskodó tüntetésekkel, hanem elsősorban munkájukkal ünnepeltek: a termelés fokozásával, munkájuk jobb megszervezésével, új módszerek, találmányok bevezetésével, a munka termelékenységének növelésével.”²⁷

Novemberben volt öt éves az ARLUS, az a tömegszervezet, amelynek feladata „a szovjet civilizáció, a világ leghaladottabb civilizációja óriási eredményeinek népszerűsítése és a szovjet népekhez fűződő barátságunk kimélyítése”.²⁸ Azaz a szovjet többség képének megteremtése, az ehhez való igazodásnak, mint egyetlen lehetséges viszonyulásformának a kialakítása. „Ezalatt az

öt év alatt az ARLUS széleskörű tömegszervezetté változott, mely a városokban és a falvakban mindenütt elterjedt, 62 fiókszervezetbe és 710 alfiók-szervezetbe tömörült, 4.000.000 taglétszámmal több mint 17000 kört foglal magába.”²⁹ Ez a szervezet lesz a Sztálin-ünnepségek legfőbb támogatója.

Az egyik nagy gond: milyen ajándékokkal kedveskedjenek a dolgozók Sztálin elvtársnak? Üzemek, bányák, kollektív gazdaságok, vállalatok munkásainak, az állam minden egységének ki kell nyilvánítania szeretetét saját készítésű ajándékokkal. Sugallani kell, hogy melyek legyenek ezek, ügyelni kell, nehogy valaki kimaradjon ebből az akcióból. Követni kell, hogy elkészültek-e az ajándékok, össze kell gyűjteni őket, hiszen a születésnapot megelőző napokban Bukarestben kiállítás készítenek belőlük, és a legszebbeket külön küldöttség viszi majd Moszkvába, a Kremlbe.

Nem kis dolgokról van szó. A tordai cementgyár munkásai „már hetekkel ezelőtt elkezdték az ajándék gyártását. A hatalmas gyár kicsinyített mását készítették el mesteri ügyességgel. A legapróbb részleteket is művészi gondossággal dolgozták ki és sikerült híven visszaadni a tordai cementgyár képét.”³⁰ Medgyesen olyan reliefet készítettek, amelyik egy gázkutat mutat be munka közben. Prahova megyei parasztok szőnyegeket készítettek, amelyek petróleummezőt és olajkutakat ábrázolnak. Bräilában a hajóépítők miniatűr petróleumszállító hajót építettek. „A nehézipari vállalatok közül a kudzsiri vasüzem munkásai készültek fel eddig a leginkább Sztálin elvtárs születésnapjának megünneplésére. A vasmunkások elkészítették az üzem kicsiny mását és egy vasmunkás művészi szobrát. A szobor munkából jövő vasmunkást ábrázol, aki egyik kezében kalapácsot tart, a másik kezében kincsként szorítja magához Sztálin elvtárs nagyszerű művét, a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának történetét.”³¹

Sepsiszentgyörgyön a textilgyár legöntudatosabb munkásai „villámgyűlésen megfogadták, hogy önkéntes munkával székely motívumokkal díszített 12 személyes abroszt készítenek. Az asz-

talosmesterek megfogadták, hogy ugyanolyan motívumokkal díszített kazettát faragnak és ebben szállítják majd el az ajándékot. A munkásság ajándékát elküldés előtt Sepsiszentgyörgyön az ARLUS kirakatában közszemlére teszik.”³² Egy későbbi beszámoló szerint „Köpecbánya munkássága apró földdarabokból megépített földgömböt készített, amelynek tetején olajágot tartó békegalamb áll, szimbolizálva a nagy Szovjetuniót, a béke őrét. A sepsiszentgyörgyi dohánygyár munkásai dohánylevelekből Románia térképét és a Szovjetunió egy részét készítették el, Moszkvával. (...) A Székely Múzeum egy művészi Barabás képet és Dózsa György berámázott mellképét küldi. A faipari vállalatok, Ojtoz, Kovászna dolgozói üzemük kicsinyített mását, az uzoniak hímezett irattartó mappát. A többi községek is hasonlóan művészien hímezett kispárnákat, terítőket, albumokat, a székely ezermesterek hímesen faragott székely kapukat és egyéb faragványokat készítettek saját kezűleg.”³³ Csíkszeredában 1945-ben emlékművet állítottak fel a város közepén a felszabadulás tiszteletére. Ennek a kicsiny mását készítik el, ez lesz a születésnapi ajándék.

Ákosfalváról, mint az új úton elinduló faluról már volt szó május elsejével kapcsolatban. Mivel készültek a kollektív gazdaság megalakítására, ezért arra vállalkoztak, hogy a születésnap tiszteletére megvitatják az RMP könyvkiadó vállalata kiküldöttjének valamint az RMP megyei szervezete agitációs és propaganda osztályának megyei felelőse jelenlétében a *Sztálin elvtárs beszéde az élmunkás kolhozparasztok kongresszusán* című könyvet. A vitában az ünnepélyesen feldíszített iskolában kerül sor. „A bejáratnál vörös sarok. A Sztálin kép alatt az iskola tanulóinak bekeretezett levelei. Egyszerű, őszinte szavakkal fejezik ki hálájukat, szeretetüket a tanulók, a gyermekek legjobb barátja, Sztálin elvtárs iránt. (...) Munkához szokott, nehézkes kézzel írt jelmondat ötlík a szemünkbe, mely a terem díszítésének és az egybegyűltek hangulatának legjobb kifejezője. „Felszámoljuk nyomorunkat, megkezdjük a szocializmus építését a kollektív gazdaság megteremtésén keresztül Ákosfalván is, a Román Munkáspárt vezetésével.”³⁴ Az

értekezlet konklúziója pedig: „A könyv utunk helyességét bizonyítja.”³⁵

Az intézmények mozgósításán túl, az egyént is el kell érnie, bűvkörébe be kell vonnia az ünnepnek. Marosvásárhely újságban megszólaltatott dolgozói Sztálin életének és műveinek tanulságait használják fel arra, hogy túlszárnyalják eddigi eredményeiket.

„Mintha személyesen szólott volna hozzám, úgy élveztem Sztálin elvtársnak a sztáhanovistákhoz (sic!) intézett beszédét – mondja Magos Ibolya élmunkásnő, a RATA üzemek hegesztőnöje – Egyszerű, érthető példái megvilágították számomra a termelékenység fokozásához vezető utat...” Hegyi Mártonnak, aki tanuló a RATA üzemben, a munka iránti magatartása változott meg a Sztálin Leninről című mű hatására: „Mint tanulónak, nekem eleinte a munka apraja jutott... és ez bizony ideig-óráig elkedvetlenített. A vulkanizáló műhelyben dolgoztam és bántott, hogy nem bíznak rám fontosabb munkát. Sztálin elvtárs könyvéből örökre megjegyeztem magamnak, hogy soha ne tagadjuk meg a munka apraját, mert kicsiből lesz a nagy. Ma már oda jutottam, hogy a munka nagyját is rám bízzák.” Birtalan Gyula üzemlakatos a Bolsevik Párt történetét már számtalanszor tanulmányozta: „A szocializmus építésének története ez a könyv... A dialektikus és történelmi materializmus tana – ahogy ebben Sztálin elvtárs megírta, életem legnagyobb élménye. Népköztársaságunk nagy eseményei alkalmával, az államosításkor, a szövetkezetek átszervezése idején, a kollektív gazdaságok megalakulásakor mindig újból és újból átolvasom a rá vonatkozó részt. Különösen a szocialista iparosítás fejezetét olvasom el gyakran, mely világosan bebizonyítja, hogy semmi áldozat nem számít, amikor nehéziparunk megteremtéséről van szó, mert csak arra épülhet fel mindnyájunk boldogabb élete.”³⁶

Nem tudom, valójában mit is gondolhatott, mondhatott Magos Ibolya, Hegyi Márton, Birtalan Gyula, és mi volt az, amit hozzáírtak az elmondottakhoz. Az is lehet, hogy valóban ezt gondolták, ezt mondták, ezt tették. Erős kételyeim az iránt vannak, hogy Árvátfalva vagy Bágy dolgozói, akik aláírták a Sztálinnak a Kremlbe küldött, és útközben a sajtóban megjelentetett távirato-

kat, pontosan tudták, hogy mit tesznek. A bányaiak szövege, amelyet egész biztosan nem egy parasztember szerkesztett, a következő: „Kedves Sztálin elvtárs! Bányai udvarhelymegyei község dolgozói együtt érezvén a világ békeszerető népeivel, üdvözlőleveleket küldik és szerencsekívánataikat fejezik ki a békeharci lángeszű vezetőjének, születésnapja alkalmából. Ez alkalommal fogadalmat teszünk, hogy demokratikus rendszerünket, amelyet a Szovjetunió hősi katonái hoztak meg számunkra, szakadatlan harccal megvédjük és a nagy Szovjetunió példáját követve megvédjük a szocializmust.”³⁷ Következik 48 aláírás faksimiléje.

Az tény, hogy az újságokhoz levelek özöne érkezik. A *Népújság* a születésnapon csokrot állított össze a beérkezett versekből. A szövegek ugyanazt mondják, amit annyi más helyen lehet hallani, olvasni ezekben az ünnepi pillanatokban. Amit bizonyítani kell a csokornak: hogy Lengyel Árontól, a szentkeresztbányai vasüzem munkásától Csíki Gábor nyárádgálfalvi szegényparasztig, Lukács János mezőbándi dolgozó földművestől Jakab Ferenc marosvásárhelyi VII. B. osztályos tanulóig milyen sok dolgozót ihletett meg Sztálin hatalmas egyénisége. Az a dolgozó földműves pedig, akinek sikerültebb a verse, már nem a csokorban kap helyet, hanem külön oldalon, Molter Károly *Sztálin az irodalomban* című méltatása mellett.³⁸

Az is tény, hogy minden vállalatnak, intézménynek köszönetnie kell valamilyen formában Sztálin elvtárs születésnapját. Alkalmanként egész groteszk, ellenőrizhetetlen beszámolókat születtek a munkavállalások teljesítéséről, túlteljesítéséről:

„December 21, illetve Sztálin elvtárs 70-ik születésnapja tiszteletére az olvasótermet korszerűen feldisznítottuk. Az erre a napra történt munkavállalást nemcsak teljesítettük, hanem jelentékenyen túlhaladtuk, amennyiben 250 négyzetméter üveg helyett 280-at takarítottunk meg, 400 folyóméter könyvespolc portalaníttatása helyett 470 métert portalaníttatunk, 200 rongált könyv helyett 370-et hoztunk használható állapotba, 6000 sorszámjelző kartoték helyett 7000-et helyeztünk el. 150 darab könyv helyett 1024-et láttunk el sorszámjelzővel, 5000 törzslap és kartoték

helyett 5620-at állítottunk ki. Ilyen arányban léptük túl az előirányzatokat a többi teendők területén is.” – jelenti a városi ideiglenes bizottság kulturális osztályának a marosvásárhelyi városi könyvtár vezetője, Rácz Béla.³⁹

Végül elérkezik a nagy nap: szerda, december 21-e, amikor például Székelyudvarhely dolgozói díszgyűlésen köszöntik Sztálin elvtársat. „A vörösbe vont és szépen díszített színpadon ott ragyog Sztálin elvtárs óriási arcképe, amint szeretettel tekint le az ő tiszteletére összegyűlt dolgozók sokaságára...”⁴⁰ Elhangzik a román és a szovjet himnusz, Bugyi Pál, az RMP megyei bizottságának titkára román és magyar nyelven üdvözli az egybegyűlt dolgozókat. Díszelnökséget és aktív elnökséget választanak. Csiki János képviselő, az RMP Központi Vezetőségének kiküldötte magyar nyelven ismerteti a nagy Sztálin életét, majd Meleg Ferenc, az IMSZ megyei szervezetének titkára ugyanezt teszi román nyelven. Ezután Bugyi Pál javasolja, hogy a díszgyűlés küldjön üdvözlő táviratot Sztálin elvtársnak 70-ik születésnapja alkalmából, amit az ünneplő tömeg határtalan lelkesedéssel fogad. Végül eljön a gyűlés résztvevőinek, mint Népnek, valamint a Hitnek és a Vezérnek szimbolikus egyesülését kialakító, teret és időt átívelő magasztos pillanata. Bugyi Pál javasolja: „Kiáltsuk mindannyian: éljen J. V. Sztálin az egész világ vezetőinek dolgozója és tanítója.”⁴¹ Erre válaszolva „Az ünneplő dolgozók felállva, viharos lelkesedéssel ünnepelték Sztálin elvtársat. A lelkesedés nem ismert határt, a taps és ünneplés nem akart megszűnni, hosszú-hosszú, megszámlálhatatlan percekig tart egyfolytában. Áttöri a mozi terem falát és száll-száll kelet felé, Moszkva felé, hogy a szeretet, megbecsülés és ragaszkodás, a világ minden tájairól jövő hullámaival egyesülve kifejezésre juttassa dolgozó népünk háláját és jókívánságait Sztálin elvtársnak.”⁴²

Az év utolsó ünnepe mégsem ez, hanem a szilveszter lenne. Az öntudatos dolgozók – az aktivisták sugallatára – azonban máshogy gondolták, az ilyen, pihenő és nem munkában töltött ünneppel keletkező kieséseket is le akarták rövidíteni. „A vállalatok és

intézmények dolgozói számos határozati javaslatban és sürgönyben nyilvánították ki akaratukat, hogy dolgozzanak 1949. december 31-én, azoknak a nagy feladatoknak a megvalósításán, amelyeket az állami terv szab meg. A minisztertanács méltányolva a dolgozó tömegek e hazafias kezdeményezését, hozzájárult, hogy december 31-án az állami és magánvállalatok és intézmények rendes munkaidő szerint dolgozzanak.”⁴³

És dolgoztak. Az állami ünnepek rítuskörének megszilárdulása után a magánélet ünnepeinek szabályozása is megkezdődött.

5.3. „Föl egy derűsebb, jobb életre, föl!” A kultúrforradalom

Ünnep, kampány, osztályharc, soha nem tapasztalt nagyságú tömegeket hosszabb ideig büvkörébe tartó mozgalom: ez mind együtt az a két hónapig tartó székelyföldi társadalmi-kulturális jelenségegyüttes, amit akkor kultúrforradalomnak neveztek. A második fejezetben bemutatam Eduard Mezincescu kulturális miniszter tájékoztatóját arról, hogy 1949 elején mely megyékben épült ki többé, és melyekben kevésbé a kultúrházak rendszere. Úgy tűnik, a székelyföldi megyékben ekkor már adottak voltak az infrastrukturális, és hála a MNSZ káderpolitikájának, a személyi feltételek is ahhoz, hogy frontális támadás indulhasson a falusiak kulturális viselkedése, ezen túl hagyományos világgépük megváltoztatása érdekében. Ez, amint a korabeli sajtóból kikövetkeztethető, Romániában először, és kísérleti jelleggel történt. A kísérlet terepe sajátos módon a székelyföldi társadalom.

Részleteit, társadalomalakító hatásait monográfiában lehetne feltárni. Ezúttal csak rövid bemutatásra kerül sor.

1948 januárjában kezdődik a hatalomátvétel, az osztályharc kibontakozásának egy formájaként a székely megyékben a „kultúr-harc”. Udvarhely megyében a Magyar Népi Szövetség közművelődési bizottsága közleményt jelentet meg: „A közművelődési bizott-

ság felszólítja a megye minden kultúregyesületét, hogy vizsgálja felül a tagok helyzetét és zárja ki soraiból mindazokat, akik az egyesület munkáját akadályozzák vagy helytelen irányba akarják terelni. [...] A közművelődési bizottság elhatározta, hogy vagy a *Szabadság* hetilapban, vagy körrendeletben hamarosan közli az engedélyezett színdarabok teljes jegyzékét, és azt, hogy hol szerezhető be az illető mű.⁴⁴ Valószínű, hogy a közművelődési bizottság pártutasítást teljesítve, már össze is állította azoknak a listáját, akik akadályozzák vagy helytelen irányba terelik a munkát: már csak ki kellett mondani a neveket, és be kellett indítani a fentről vezényelt „felülvizsgálatot”. Mivel a *Szabadságban* nem jelent meg a jegyzék, valószínű, hogy 1948 február-márciusában körrendelettel vezették be a kultúrrendezvények tartalmi elemeire vonatkozó cenzúrát Udvarhely megyében is.

A „tisztogatás” az előjátéka volt az új szervezési formákat kialakító rendelkezéseknek.

1948 júliusában a falvakon kultúrotthonok és ezeket vezető kultúratanácsok alakulnak; ezek az új hatalomhoz hű emberekből és a szakemberként nélkülözhetetlen értelmiségiekből állnak. A feladatuk az, hogy átvegyék a kulturális intézmények, és így a helyi kulturális élet irányítását – vagyis a pártideológia szellemében fogant pártutasítások helyi végrehajtói legyenek. Az átszervezés eredményeképpen létrejöttek az új kulturális intézmények, tágabb értelemben pedig: egy, az új eszme jegyében tömegeket megmozgatni képes szervezet.

Amire a kultúrházakban sor kerül, annak a hétköznapi neve: kultúr munka. Centralizált, diktatórikusan működő szerkezetről, koncepciózusan eltervezett tevékenységekről van szó: „Népköztársaságunk dolgozó tömegeinek kulturális felemelkedése érdekében a Román Munkáspárt vezetése és irányítása mellett tervszerű munka folyik...”. A MNSz már ebben az időszakban, 1948 közepén-végén a központban kidolgozott tervek egyik végrehajtója: „Nemzetiségi tömegszervezetünk megyei vezetőségei mindenhol megyei népművelési munkatervet dolgoznak ki.” Például „a

MNSz Maros megyei szervezet népművelési ügyosztálya által kidolgozott öthónapos munkaterv végrehajtása augusztus elején vette kezdetét, és december elsejéig tart.⁴⁵ A munkaterv végrehajtói: a népművelődési felelősök. Ezeket azonban képezni kell, éppen ezért az ügyosztály „megyei népművelési értekezletet tart a vidéki népművelési felelősök bevonásával, s az ott feldolgozott anyagot szemináriumszerűen vissza is fogja kérdezni, mivel nyilvánvaló, hogy a munkaterv eredményes végrehajtása nagyban függ a népművelődési felelősök felkészültségétől és helyes irányú munkájától.”⁴⁶ Ugyanez volt a helyzet más székelyföldi megyékben is.

A munkaversenyek, sportversenyek mintájára már 1948-ban, 1949 elején rendeztek kultúrversenyeket. Ezek csak kísérletek voltak. 1949 tavaszán azonban legfelső szinten eldöntötték: május 15. és június 26. között (ez végül is július 3-ra módosult) eddig példátlan méretű, példátlan „mozgósító erejű” kultúrversenyt: igazi „népmozgalmat” rendeznek a Székelyföld négy megyéjében.

„Megmozdul a falu. Ünnepi készülődésektől hangos a Székelyföld. A versenyek hatalmas tömegeket mozgósítottak és a dolgozó falu seregszemlét tart tudása, hatalma és ereje fölött. Ősrégi népi táncok, dalok és népszokások születnek újjá és telnek meg szocialista tartalommal. A falusi dolgozók évszázadokon keresztül erőszakosan visszafojtott tudás és művészi élmények utáni vágya, ösztönös alkotniakarása robbanásszerűen tört elő a versenymozgalom megszületésekor.”⁴⁷

A versenyt a *Romániai Magyar Szó* 1949. május 15-i, vasárnapi számának vezércikkében hirdetik meg. A cikk agitatív címe: *Kultúrversenyre csíki, háromszéki, marostordai, udvarhelyi dolgozók!* Az esemény: országos jelentőségű; tömegmozgalom; legfelsőbb párt- és állami támogatást élvez.

„Ami kulturális vonatkozásban ezalatt a másfél hónap alatt a székely vidékek falvaiban, városaiban végbemegy, nemcsak az ottani lakosság, hanem az egész ország szívügye. Röviden arról van szó, hogy a művészeti- és tájékoztatásügyi minisztérium messzemenő támogatásával a négy székelyföldi megye kultúr-

otthonainak rendezésében nemes versenyre kelnek egymással ennek az országrésznek dalosai, táncosai, színjátszói. Hatalmas tömegmozgalom jellege lesz ennek a rendezvénynek. Egyik legfőbb célkitűzése éppen az, hogy minél több férfit, nőt, leányt és legényt, öreget és fiatalot kapcsoljon be a székelyföldi általános kultúrszínvonal emeléséért folytatott küzdelembe.”⁴⁸

Az eseménysorozat a kulturális szimbolika átépítését célozza.

„Jellegüknel és megnyilatkozási formájuknál fogva a székelyföldi kultúrversenyek kétségbevonhatatlanul jelentős mértékben járulnak majd hozzá a romániai magyarság külső jelentkezési formájában nemzeti, belső tartalmát illetően szocialista kultúrájának fejlődéséhez.”⁴⁹

Az ideológusok az események középpontjába az értékékként felmutatott „népi kultúrát” illesztik.

„Mi a feltétele annak, hogy a [...] székelyföldi kultúrversenyek valóban értékesek legyenek? Elsősorban az, hogy a polgári kultúra kártékony befolyásától megtisztított igazi népi kultúrát csillogtassanak meg [...] A népi demokratikus rendszer az egész nép igazi értékét jelentő kultúrájával együtt megmenti a teljes elkallódástól a székelyföldi népi kultúrát is.”⁵⁰

Az állami szerkezet, ami a megvívandó harc fellegrá, és a mentést végrehajtására hivatott: a kultúrotthon.

„Kultúrotthonainkból kiindulva kell megújodnia a székelyföldi művelődésnek is. A kultúrotthonoknak kell visszaadniuk kultúrkincseiket a népnek, s egyúttal meg kell ismertetniük őket az új kor új dalaival, a szabad élet dalba, versbe, zenébe, színműbe, táncba kibuggyanó virágaival.”⁵¹

A versenyfeltételekből egyértelműen kiderült, hogy szigorú ideológiai, tartalmi kötöttségekkel igyekeztek egy gyökeres fordulat kieroszakolásával valóban új kulturális jelleget kialakítani. Az énekkarok kizárólag munkásdalokkal, szovjet dalokkal vagy népdalokkal szerepelhettek, a színjátszó csoportok meg olyan színdarabokkal, amely a központosított közművelődési vezetés irányító-útmutató folyóiratában, a *Művelődési Útmutató*ban jelentek meg. Kiemelt elbírálási szempont volt, hogy a színjátszó csoportokat lehetőleg dolgozó földművesek alkossák.⁵²

A versenyeket példátlan nagyságú és erősségű sajtónyilvánosság tette mindenki számára követhetővé, a jelenséggel való találkozást pedig megkerülhetlenné. A két hónap alatt, valamint a verseny befejezése után 162 újságcikk, reflexió, hír jelent meg csak a három, általam átnézett napilapban, a *Romániai Magyar Szóban*, a *Népújságban* és a kolozsvári *Igazságban*. Vezércikkektől kiküldöttek tudósításaiig, levelekig, beszámolóikig, a naponta megjelenő fényképekig, gigantikus címekig⁵³ minden újságírói-szerkesztői eszközt, fogást felhasználtak

Sem 1949-ben, sem az ezelőtti évtizedekben a Székelyföldön nem volt ilyen intenzív, a sajtóban ekkora teret foglaló, ennyi embert megszólaltató vagy ennyi emberről megszólaló sajtókampány. Ennyi harcos cikk, ennyi, a Székelyföldre vonatkozó, monumentalitást célzó, képzavaros megfogalmazás.

„Soha a négy székely megye területén nem volt példa hasonló tömegmegmozdulásra ... Hosszú idő óta nem mozgatott meg esemény ennyi embert, a városi dolgozóktól kezdve a legeldugottabb falu fiatalságán át az öregekig, gyermekekig, asszonyokig. Az évszázadokon át mesterséges szellemi sötétségben, anyagi elnyomatásban, legkeservesebb kizsákmányolás alatt nyögő embertömegek feleszméltek, nagy tömegekben tódultak a világosság, a haladás felé, melynek vezető, mozgató, világítóereje az osztályharcos munkásosztály tapasztalt, harcos, a marxi-lenini-sztálini tudomány következetes harcos vonalán haladó élcsapat, a Román Munkáspárt.”⁵⁴

Az újságokban közölt statisztikák szerint a két hónapig tartó versenyeken, amelyeknek helyi, községi, községek közötti, járási, járások közötti, megyei és megye közötti szakasza volt, 476 község vett részt 13729 versenyzővel, és a rendezvénysorozatnak több mint 200000 nézője volt. Még a dohányosokat is lelkesíteni akarták a verseny szervezői: a kultúrverseny tiszteletére a sepsiszentgyörgyi dohánygyár Kultúra cigarettát hozott forgalomba.⁵⁵

A jelenségekre vonatkozó reflexió alapkérdései: hogyan hatott ez a két hónapos intenzív kampány a helyi társadalomra?

Megrémítette, megbénította, felszabadította?

Milyen csoportokat, milyen rétegeket?

Hogyan viselkedtek azok, akik fel tudták mérni ennek a kampánynak a tömegre való hatását: az értelmiségiek?

Nagy volt a tét. Az elindított mozgalmat és a mozgásba hozott embereket tovább is ellenőrizni, irányítani kellett, lehetett. Jöhetett augusztus 23. vagy november 7., cséplési munkaverseny győzteseinek megünneplése vagy kollektív-avató: azokra, akik énekeikkel-táncaikkal-szavalataikkal feltűntek, és azokra, akik őket irányították, tanították, a továbbiakban mindenütt számítottak a helyi hatóságok.

5.3.1. Az időgazdálkodás megváltoztatása

A májusi, júniusi hétköznapokon – délután, este – készülni, próbálni kellett. Ez inkább a fiatal korosztályt, a versenyzők rétegét érintette.

„Folynak a székelyföldi kultúrversenyek. Esténként sárga lámpafény ömlik ki az iskola, a kultúrház és a kultúrterem ablakán. Gyakorolnak a színjátszók, az énekesek és táncosok. Néhány nagyobb községben a zenekarok is kiveszik a részüket a munkából. Zene és énekhang szűrődik ki az udvarra, lábak dobogásától hangos a hely, ahol a táncosok próbálnak. Késő estig folyik a próba. A gyerekek, meg az öregebb falusiak ott ülnek a kultúrház közelében, és ragyogó szemekkel figyelik, miként készül az ifjúság a versenyre.”⁵⁶

A versenyeket azonban vasárnap tartották, és ez egész napos otthontól való távolléttel járt. Május 22-től kezdődően minden hétfégen, minden székelyföldi megyében előbb körzeti, majd járási, majd megyei, ezután pedig megyék közötti szakasz következett. Külön előadásokat szerveztek az énekeseknek, táncosoknak, színjátszóknak. Fontos szempont volt a résztvevők száma is. Az újságok ezt kiemelve, a címekbe foglalva közölték: „Több mint negyvenezer ember vett rész Udvarhely megyében a vasárnapi kultúrelőadásokon. Száznál több marosmegyei községben mutatkoztak be a versenyre készülő színjátszók”:⁵⁷ „Minden résztvevő

csoport díjat érdemelt volna a csiki járási versenyeken. Másfélezer versenyző, tízezernyi közönség”.⁵⁸ „Szakadó eső ellenére Gyergyószentmiklóson hétezer ember jelent meg a megyei kultúrverseny szabadtéri megnyitóján...”⁵⁹ Ez azt jelentette, hogy a vasárnapi pihenés, templomba menés helyett sorozatban az egymás utáni vasárnapokon a kultúrversenyen kellett részt venni. Legalábbis ennek a körülményeit teremtették meg (pl. szállítás kirendelt teherautókkal), ezt követelték a szervezők.

5.3.2. „Szocialista ünnep” rítus helyi gyakorlása

Hetente ismétlődött – különböző helyszíneken – az ünnep. Díszkapukat állítottak, színpadokat építettek. Alsósófalván például két egymás utáni vasárnapra kettőt, ugyanis az első ingatagnak bizonyult, le kellett bontani és újraépíteni.⁶⁰ Székelykálon a kultúrotthon udvarára egy nap építették fel a színpadot.

„A tegnap még kopár udvaron két oldalon végig két-három méter magas, zöldságból font, virággal díszített fal vonul végig. Az udvar alsó felében 8 méter nagyságú hatalmas szabadtéri színpad áll, szintén zöld ágakkal körbefonva, virágfüzerekkel díszítve, a homlokzaton pedig a Párt központi bizottsága tagjainak képei. Feliratok és plakátok sokasága hívja fel a figyelmet a kultúrotthonok versenyére. (...) Kicsi a kultúrotthonunk, a múlt vasárnap a nézők fele kinn szorult, így tegnap délután nekiláttunk a szabadtéri színpad felállításához – mondja Pupp József tanító –. A szabadtéri színpad és nagy nézőtér felállításának gondolata valóságos versenyt indított a fiatalság között. Az este még 10 óra után is hangos volt a falu a kalapácsolástól és a szekercék csattogásától.”⁶¹

A leghatalmasabb, legpompázatosabb a július 3-i csíkszeredai döntő helyszíne volt.

„A verseny előestéjére a város már zászló- és fenyődíszbe öltözött. Nincs olyan utca vagy ház a városban, amelyet fel ne díszítettek volna. (...) A szabad ég alatt épült fel a 10 méter széles és 4 méter magas színpad. (...) A nézőtér több mint egy hektár területet foglal el. 30 oszlop övezi, amelyeket több mint 10

kilométer fenyőlánc köt össze. A nézőtérre négy díszkapu vezet. A nézők számára 7000 ülőhely készült. A színpadot és az egész térséget zászlóerdő veszi körül. A színpad felett vörös keretben vannak elhelyezve a szocializmus nagy tanítómestereinek, valamint a Román Munkáspárt központi titkársága tagjainak képei. A jelmondatos táblák a kultúrforradalmat, az együtt élő népek barátságát, a szocializmus országát, a Szovjetuniót, valamint a verseny megrendezését lehetővé tevő erőt, a Román Munkáspártot éltetik. Jelmondatok foglalják magukba a nép békeakarátát, és úgyszintén jelmondat bélyegzi meg az újabb háborúra uszítókat, és azok hűséges kiszolgálóit, a nép ellenségeit.”

Van még: díszkapuk a város bejáratánál, az üzletek kidíszített kirakatai, hiszen kirakatdíszítési versenyben álltak egymással, könyvsátrak, 10 vendégzenekar.

„Nincs olyan község Csík megye területén, amelyik ne képviseltné magát. A várostól 10 kilométeres körzetben levő községek felsorakozva, zenészó mellett jönnek el a versenyre. A távolabb eső községek szekereken érkeznek, több mint 400 fogat fogja beszállítani a résztvevőket. A gyergyói medence dolgozóit kedvezményes vonat hozza el a versenyre.”⁶²

Az ünnepség programja: megnyitja Magyar Károly, a Csík megyei ideiglenes bizottság elnöke, elhangzik a román és a szovjet himnusz, erre az alkalomra írt versét szavalja Kiss Jenő, verseny közben beszédet mond Kacsó Sándor, a MNSz elnöke; a végén eredményt hirdet Hary Brauner, a bukaresti Néprajzi Intézet igazgatója.

5.3.3. Az osztályharc élezése

Elvétve esett szó a sajtóban arról, hogy vannak, akik nem értenek egyet az egymás utáni vasárnapokat lefoglaló programmal, az egész ünnepségsorozat tartalmi részével, demonstratív, propagandisztikus elemeivel.⁶³ Ezek csakis a reakciók lehetnek. Néven nevezve vagy csak általános célzásokkal, de a sajtóban, a versenyeken mondott beszédekben folyik a kultúrforradalom ellenségeinek a leleplezés. A csikszeredai döntőn Kacsó Sándornak, a

Magyar Népi Szövetség elnökének beszéde közben „a hatalmas nézőközönség percekig tüntetett a Román Munkáspárt, a Szovjetunió mellett, és ugyanakkor élesen elítélte a háborús uszítókat és a zsoldjukba szegődött Márton Áront, aki a papi palástot a nép félrevezetésére és becsapására szeretné felhasználni”.⁶⁴ Kacsó Sándor – akárcsak szónoktársai – meghatározza, ki az ellenség.

„Azok tartoznak ide, kiket falvainkban most ver ki oldalra a forradalmi fejlődés ereje, mint a szennyes habot a folyó. A dolgozó földművességen élősködő kulákok, a falu üzérkedői és uszorásai. Alattomosággal, ravaszsággal próbálkoznak, álhíreket terjesztenek, babonás látomások megrendezésével próbálják befolyásolni és más fele terelni a dolgozók figyelmét. Szabotálásra bíztatnak és szabotálnak. Merényletekre uszítanak, sőt merényleteket szerveznek és követnek el.”⁶⁵

Vezércikkkel a kor ismert írói (Molter Károly,⁶⁶ Gagy László,⁶⁷ Kovács György) sorakoznak fel a kultúrforradalom méltatói közé. Kovács György szerint

„Ez a seregszemle is a dolgozó nép öntudatát, hatalmát, erejét mutatja. Körvonalazza azokat az erőket, amelyek a munkásosztállyal szövetségben, az RMP vezetése mellett az osztályharc frontjának minden szakaszán felsorakoznak az osztályellenség ellen.”⁶⁸

A csíkszeredai döntő alkalmából írt egyik versét Kiss Jenő a helyszínen olvasta fel.⁶⁹

5.3.4. Társadalmi igazodás kikényszerítése

A 476 község mindenikében, alkalomszerűen vagy a választott repertoár függvényében újra és újra felmerült a kérdés, hogy ki a haladó és ki a reakciós. Aki a kulákellenes színdarab⁷⁰ szereplői közé beállt, az haladó. Aki heteken keresztül részt vett a kultúrversenyekre készítésben és készüléskben, aki lelkesen tanulta új idők új színdarabjait, vagy az orosz dalokat, aki kihasználta a felkínált lehetőségeket, aki illeszkedett a felkínált modellbe: az a haladó. Nincs egyedül, hiszen ez az egyik legnagyobb nyeresége

az új hatalomnak: csoportok tanultak, szerepeltek együtt, az egyén választása közösségi megerősítést nyert. Közös kalandok is voltak, és ezek végén közös győzelmek: a Homoródszentmártonban rendezett versenyre a homoródremeteiek zuhogó esőben mentek, a lányok szekéren, mert utolsó percben a községi előjárásának ezt sikerült elintéznie, a fiúk gyalog, és ugyanígy, de nyertesként tértek haza.⁷¹

Ha az egyén nem is értett egyet az új hatalom intézkedéseivel, az adózás, beszolgáltatás kényszereivel, a dicső Szovjetunió baráti segítségével, a magyar-román tüntető barátsággal, a kulákokat kipellengérező színdarabbal, de a szereplés kedvéért, a társaság kedvéért félretette ezeket az elveket. Majd arra ébredt, hogy bekerült a sodrásba, és ő is haladó lett.

Családokon, rokonságon, falusi közösségen belül képződött új választóvonal. Heteken keresztül új tevékenységek sorába kóstoltak bele az új kultúrscsoportok új tagjai, főleg a fiatalok. Akik kiténtek, azok előtt új karrierlehetőség nyílt: a gyergyószentmiklósi megyei döntőn egy fiatal falusi lányt helyben szerződtet a sepsiszentgyörgyi színház igazgatója.

A fiatalság magatartásváltozását véleményem szerint ha fel is nagyította, de lényegében nem torzította a sajtó, amikor így írt: „Forradalmi előmenetelt állapíthatunk meg azonban a fiatalság magatartásában. A sok helyen eddig megnyilvánuló tartózkodást vagy közönyt máról holnapra felszámolta a kultúrverseny tömegmozgató ereje. A verseny a fiatalság nagy ünnepe volt...”⁷²

A kultúrmozgalom lépesméznek mutatta magát, és a fiatalság lépre ment.

5.3.5. Integráció, az egység megteremtése

Josif Chisinevschi, a RMP KV titkára az értelmiségieknek a béke és a kultúra védelmére tartott kongresszusán mondta: „Harcunk a kultúra bevezetéséért a faluba része annak a küzdelemnek, amely a kulákok korlátozásáért és fokozatos felszámolá-

sáért folyik; része annak a harcnak, amelyet országunkban a kizsákmányoló osztály teljes megsemmisítéséért vívunk.”⁷³ A székelyföldi kultúrmozgalom máris hatalmas tömegvisszhangot váltott ki, ami nem véletlen, „hiszen éppen ez egyik alapvető jellemvonása a kultúrforradalomnak, hogy óriási mértékben kiszélesíti a kultúra tömegalapját, egyre új és új tömegeket von be a kultúra áramkörébe...”⁷⁴ Mindez pedig integrálódik a szocializmus építésébe, a kettő elválaszthatatlanná válik: „A szocializmus építésének elkezdése tette időszerűvé és lehetővé a kultúrforradalom kibontakozását és viszont a kultúrforradalom kiteljesítése szerves része a szocializmus építésének.”⁷⁵ Végül is, bár még csak a községek közötti szakasznál tart, de „A székelyföldi kultúrversenyek diadalmasan bontakoznak ki és egy emberként menetel Székelyföld dolgozó népe a napfényes élet felé, melyet a szocializmus építése biztosít számára.”⁷⁶

5.3.6. Testvériség hangsúlyozása

Székelyföldön először látható tömegméretekben, ami ezután a kulturális rendezvények, meg a politikai akciók elmaradhatatlan propagandisztikus kelléke: román és magyar népviseletben összefogózkodó pár/párok.⁷⁷ Gernyeszegen az „előkészületek élénken bizonyítják a község román és magyar lakói közötti testvériséget. A román ifjak magyar népviseletben, a magyarok román népviseletben táncolják egymás táncait.”⁷⁸ A Nyárad mentén a „színmagyar szentgericei kultúrotthon Nyárádbálintfalván tartotta meg versenyét. A szentgericei magyarok a nyárádbálintfalvi románok számára kellemes meglepetéssel szolgáltak, amennyiben a magyar dalosok ajkáról szép románnyelvű dalok hangzottak el, amelyeket Nyárádbálintfalva román népe kitörő lelkesedéssel fogadott. Ez a tény nagyban hozzájárult a két nép közötti testvéri érzés elmélyítéséhez.”⁷⁹ Bereckben „a község magyar és román dolgozói – hogy ezzel is hangsúlyozzák a két nép testvériességét – egyesítették a román és magyar dalárdát. Az új dalkört Antonescu Mária

vezetésével, egyaránt énekel magyar és román népdalokat és munkásindulókat. Ugyanakkor közös táncsoportot alakítottak, amelyik a „ciuleandra”-val és a csárdással készül.”⁸⁰ Nyárádszeredában Muica Petru gázszerelő, aki egyébként az IMSz járási felelőse, a Dózsa György című darabban lép fel: „Régi vágyam volt, hogy fellépjek, és most a székely megyék kultúrversenye valóra váltotta a kívánságomat. Ha nem is beszélek tökéletesen magyarul, de szerepemet jól megtanultam. Részvételemmel is az együttélő népek barátságát akarom szolgálni. A többiek nagy szeretettel foglalkoztak velem és ennek köszönhetem, hogy megállok a helyem.”⁸¹

A cigányok is megjelentek a versenyen. Nagyernyén a „község kultúrotthona a szomszédos Iklanddal áll versenyben. Ennek során nem mindennapos meglepetés érte a közönséget. A Román Munkáspárt által folytatott, az írástudatlanság leküzdésére irányuló mozgalom során az ernyei cigányok is megtanultak írni-olvasni, sőt saját dalkört is alakítottak, mellyel most a verseny keretében léptek fel.”⁸²

A kultúrforradalom székelyföldi változata egy átfogóbb folyamatba illeszkedik. *Művészetet a népnek*, hirdették, és a tudomány, az irodalom, a művészet pártosságának kívánalma volt, hogy a néphez, azaz közérthetően szóljon. Ez hosszabb távon azt jelentette, hogy rendkívül megnövekedett az ismeretterjesztő propaganda szerepe, kialakult egyfajta brosúra-műveltség. Ennek következtében „osztályharcosan tudományellenes beállítottság járta át az egész társadalmat. Minden intellektuális alkotásnak alkalmazkodnia kellett a közérthetőséghez és a közhiedelemhez, s ami ezt túllépte, könnyen magára vonta a népellenességet, azaz a rendszerellenesség gyanúját. Így aztán az a fantáziáló meggyőződés terjedt el, hogy a tudomány vagy a kulturális alkotás „nem olyan nagy dolog”, ehhez mindenki ért, elég felvértezni magunkat a sztálini tételekkel s ezzel már értjük is a világ lényegét, nem kell tehát a kutatóknak fontoskodniuk, elvont nyelven beszélniük és elzárkózniuk laboratóriumukba a nép elől.”⁸³

A kultúrforradalom (vagy hozzánk időben közelebb: Megéneklünk, Románia fesztivál a nyolcvanas években) a kulturális megnyilvánulások értékcsökkentő, intellektus-ellenes nivellálását jelentette. Sematikus szemléletet, világképet diktált, az igazgató hatalomnak megfelelő értékeket kultivált. Azonnali káros hatásként pedig a helyi közösségekben, az emberi csoportokban, családokban jelenvalóvá tette az osztályharcot.

5.4. Kiegészítőként: sportversenyek

A kultúrversenyekkel együtt hirdetik meg, egy országos mozgalom részeként, a Munkás Ifjúsági Kupa rendezvényeit – ugyanis „a szocializmust csak erős, bátor, harcra kész ifjúsággal lehet felépíteni...”⁸⁴ Udvarhely megyében a kultúrverseny meghirdetése utáni első vasárnapon került sor a sportversenyek második fordulójára – azon a napon, amikor már 130 énekkar, 149 tánccsoport vonult fel a kultúrverseny legelső versenynapján. Ahol nem volt kultúrverseny, ott került sor a sportversenyre. A négy járásban (tehát a megye nem minden járásában) megrendezett versenyeken 1964 ifjú és 773 lány vett részt, körülbelül 32000 néző előtt.⁸⁵

A kultúrversenyekkel együtt hirdetik meg, egy országos mozgalom részeként, a Munkás Ifjúsági Kupa rendezvényeit – ugyanis „a szocializmust csak erős, bátor, harcra kész ifjúsággal lehet felépíteni...”⁸⁶ Udvarhely megyében a kultúrverseny meghirdetése utáni első vasárnapon került sor a sportversenyek második fordulójára – azon a napon, amikor már 130 énekkar, 149 tánccsoport vonult fel a kultúrverseny legelső versenynapján. Azokban a helységekből, ahol nem volt kultúrverseny, ott került sor – kiegészítő tevékenységként – a sportversenyre. A négy járásban (tehát a megye nem minden járásában) megrendezett versenyeken 1964 ifjú és 773 lány vett részt, körülbelül 32000 néző előtt.⁸⁷ Más megyékben, más időpontokban is sor került

sportrendezvényekre – az elsőkre ebben a formában a székelyföldi falvakban.

A gigantikus sportrendezvények a totalitárius államok jellegzetes, a propaganda által maximálisan kihasznált jelensége. A kultúrrendezvényeken az új világ szimbólumrendszere jelenik meg, működik – a sportrendezvényeken ezzel együtt a nyers erő és ügyesség. Az ezrével felvonuló, zászlókat és a vezetők arcképét hordozó, tornagyakorlatokat bemutató fiatalok tömege azt hivatott demonstrálni, hogy az eszméért és a vezetőket követve holnap már akár a harcmezőn is képesek áldozatokat hozni. Az 1949-ben a sajtóban oly sokat emlegetett békeharc mozzanatai ebben a kontextusban a szocialista országokban, így Romániában is egyáltalán nem a békére – hanem az összecsapásra való felkészülést, az elszántságot mutató tüntetések sorozata.

Falusi környezetben az új hatalom számára ebben az esetben is az a tét, hogy hány fiatal tudnak bevonni hét közben a felkészülés folyamatába, vasárnap pedig hányan mennek a versenyekre ahelyett, hogy addigi szokásaikat, rítusaikat gyakorolnák. Merre, kinek a szavára mozdul meg a fiatalok tömege – mégpedig a legügyesebb, legtehetségesebb, sportolásra, tehát munkára képes réteg?

Mintegy háromszor annyi „ifjú”, mint lány vesz részt azon a májusi vasárnapon Udvarhely megyében a sportversenyeken. Ne feledjük azonban: a sportoló lány szerep (azaz: fiatal lány, aki tornaruhára vetkőzve mindenki szemeláttára fut, ugrik, „magát mutogatja”) teljes mértékben új ezekben a falusi közösségekben! Ez egy másik célja a rendezvénynek: megmutatni, hogy a fiatalok, fiúk de a lányok is, ha erre lehetőséget biztosítanak számukra, tömegesen képesek átlépni a hagyományos erkölcsi korlátokat. Akárcsak a kultúrforradalom rendezvényei esetében: nem az apjuk, anyjuk, nem a helyi közösség „parancsol” nekik, hanem külső mintáknak engedelmesskednek.

Ezek a rendezvényesek sem mentesek az osztályharctól. Kulákifjakat nem szerveznek be, nem engednek versenyezni. A sportverseny is egy eszköze a közösségeken belüli határépítésnek.

Jegyzetek:

1. *Népújság*, 1949. március 16.
2. *Népújság*, 1949. május 5.
3. *Népújság*, 1949. május 1.
4. *Népújság*, 1949. május 5.
5. Uo.
6. Függetlenül attól, hogy mit is tartalmazott maga a folyóirat, érdemes ideírni a központi magyar nyelvű napilap, a *Romániai Magyar Szó* május ötödiki számában megjelent, ihletett és az új ünnep mellett elkötelezett íróra valló ajánló sorokat: „A harcos, lendületes címlaptól a tavaszi virágos fedőlapig minden oldala ünnepi. A dolgozók nemzetközi napjának szelleme hatja át munkára, szocialista építésre, a béke megvédéséért folytatott küzdelemre mozgósító sorait. Beszámol a dolgozó nők májusi munkavállalásáról városon és falun. Helyszíni riportban eleveníti meg az üzemek munkásnőinek lelkes erőfeszítését a terv teljesítéséért és túlszárnyalásáért, a dolgozó földművesasszonyok részvételét a vetési csatában, az állami mintabirtok tudományos mezőgazdasági eredményeit a Romániai Demokrata Nők Szövetségének felvilágosító munkáját. Gyönyörű regényrészlettel, finom karcolattal, csípős szatírával szórakoztatja olvasóit. Gyakorlati tanácsokat ad az anyáknak és a háziasszonyoknak, és gondoskodik a gyermekek oktatásáról is. Külalakja friss, színes, olyan a *Dolgozó Nő*, mint a mi szép, bizakodó, munkás május elsejénk.”
7. *Népújság*, 1949. augusztus 26.
8. Uo.
9. *Népújság*, 1949. november 10.
10. *Népújság*, 1949. október 26.
11. *Népújság*, 1949. november 4.
12. *Népújság*, 1949. november 7.
13. Uo.
14. Uo. Az abszurditás példaként említem a hírt. Az akkori olvasó is törhette a fejét azon, mit rejthetnek ezek a számok. De akkor talán ez nem is volt fontos: hiszen látszott, hogy az egyik valóban nagyobb, mint a másik. Mivel Palotailván rönkfeldolgozó vállalat volt, valószínű, hogy az időegység alatt feldolgozott fa köbméteréről van szó.
15. Uo.
16. *Népújság*, 1949. november 12.
17. Korántsem véletlenül, ugyanaznap „A Román Népköztársaság Athenaeumának termében a tudomány és kultúra terjesztésére alakult társaság rendezésében Luca László, a Román Munkáspárt Központi vezetősége titkára, miniszterelnök-helyettes és pénzügyminiszter, előadást tartott a nemzetiségi kérdéstről. Az előadást nagy-

számú hallgatóság élénk tetszésnyilvánítással kísérte. Az előadást hozzászólások követték, amelyekre Luca László válaszolt. *Népújság*, 1949. november 10.

18. *Népújság*, 1949. november 12., 13.
19. *Népújság*, 1949. november 13.
20. *Romániai Magyar Szó*, 1949. július 14.
21. *Népújság*, 1949. január 24.
22. *Népújság*, 1949. január 22.
23. *Népújság*, 1949. május 1.
24. *Szabadság*, 1949. május 28.
25. *Népújság*, 1949. október 3.
26. *Romániai Magyar Szó*, 1949. november 13.
27. Uo.
28. Uo.
29. Uo.
30. Uo.
31. Uo.
32. Uo.
33. *Népújság*, 1949. november 4.
34. *Népújság*, 1949. december 22.
35. Uo.
36. *Romániai Magyar Szó*, 1949. november 28.
37. *Romániai Magyar Szó*, 1949. december 16.
38. Molter többek között ezt írja: „Tőle tanulták a kortárs írók a korhadtt rombolnivaló nevét, tőle szokhatják meg a nagyvonalú messzibbre-látást és a közeli, a hétköznapi jellemekben való elmélyülést. Éposz a Sztálin-mű, mely Homér halhatatlan részletrajzai után a technikával kibebítt és jobban megismert Föld maximális átalakításának egész társadalomrajza. Rabszolgák naiv, hűbériek romantikus és polgárok egyénien önző költészete után ez a szocialista közösségi dolgozók, a proletárok hősköltevénye...” Székely Béla dolgozó földműves *Sztálin elvtárhoz* című költeménye pedig a következőképpen hangzik:
„Hogy megszűnt a tőkés rendszer,
Egynegyed részén a világnak,
Hol dolgozók az urai,
A földnek és a gyárnak,
Hogy minden munkás magának termel,
Gyümölcsét nem aratja más,
És megértük már, hogy embermódra élünk,
Köszönjük neked, Sztálin elvtárs.
Hogy a szabadság napja felvirradt,
S boldogabb jövőt sugároz ránk,
Hogy nagyobb a kenyér az asztalon,
Van népi sportunk és kultúránk,
Hogy megszűnt a munkásüldözés,
És nem lesz többé kizsákmányolás,
Hogy van üdülünk, pihenőnapunk,
Köszönjük neked, Sztálin elvtárs!
Hogy nem vagyunk elnyomott nemzet,
Anyanyelvünkön tanul gyermekünk,
Hogy van hazánk – hol otthon vagyunk,

melyben dolgozunk, melyet szeretünk,
Hogy megismertük az igaz utat,
A szabadság felé, munkád az útmutatás.
Tanítónk, atyánk, vezetőnk lettél,
Köszönjük neked, Sztálin elvtárs.

Hogy a jövőnk békében épül,
És nem ropognak gyilkos fegyverek,
Neked köszönik az édesanyák,
S az apjukkal játszó, vidám gyerekek,
Hogy fiainknak a gyilkos tőkés
A harcmeszőkön többé sírt nem ás,
Hogy a békét s jövőnket őrzöd a földön,
Köszönjük neked, Sztálin elvtárs." *Népújság*, 1949. december 22.

39. Maros megyei Állami Levéltár, fond 11, 85-ös iratcsomó, 23-as lap.
40. *Szabadság*, 1949. december 30.
41. Uo.
42. Uo.
43. *Romániai Magyar Szó*, 1949. december 30.
44. *Szabadság*, 1948. január 27.
45. *Népújság*, 1948. szeptember 17.
46. Uo.
47. Kultúrforradalom születik – Erőss Attila vezércikke, *Népújság*, 1949. május 27.
48. *Romániai Magyar Szó*, 1949. május 15.
49. Uo.
50. Uo.
51. Uo.
52. A *Művelődési Útmutató* 1949. júniusi számában jelent meg ez a versenyszabályzat:
„Maros, Háromszék, Csík és Udvarhelymegyei tánc-, ének-, és színjátszó csoportok versenyének feltételei.
ÉNEKKAROK
I. A versenyre az énekkarok egy-két vagy három dal betanulásával készülnek, mégpedig: a. munkásdal és b. szovjet dal, c. népdal betanulásával.
II. A versenyen részt vesznek vegyeskarok, férfikórusok, egynemű vagy egyszólamú karok (egyszólamra énekelhetnek helyi népdalt).
II. A kiértékelő bizottság a következő szempontokat tartja szem előtt:
1. Magatartás (a színpadon való megjelenés, az előadás és a színpad elhagyása során tanúsított fegyelem).
2. A zenedarabok előadása.
a. Reális értelmezés (a zene módzataiban, árnyalataiban tükrözze vissza a szöveg tartalmát).
b. Hangformálás és kiejtés (nem erőltetett, könnyed hangformálás és a szavak világos kiejtése).
c. Tartsák szem előtt a dal ütemét.
d. Helyes, tiszta hangsúly és összhang.
e. Az egyes szólamok arányossága.
IV. Öltözet. Értékelni kell a helyi viseletet.
TÁNCSCSOPORTOK
I. A táncscsoportok a falu vagy a szomszédos vidék saját táncával készülnek a versenyre.

II. Férfiruhába öltözött lányok nem vehetnek részt a versenyen. A táncok vegyes, férfi és női táncok is lehetnek, de semmi esetre sem engedhető meg, hogy jellegzetes férfitáncot nők, vagy vegyes csoportok táncoljanak.

III. A színpadon való tetszetős megjelenés vagy távozás (lehetőleg táncmozdulatokkal jöjjenek be és távozzanak a színpadról).

IV. Öltözék. A helyi népviselet értékelése.

SZÍNJÁTSZÓ CSOPORTOK

I. A színjátszó csoportok a *Művelődési Útmutatóban* megjelent színdarabokkal szerepelhetnek.

II. A színjátszó csoportok kiértékelésénél a következő szempontokat veszi figyelembe a bírálóbizottság:

a. A csoportok összetétele (lehetőleg dolgozó földművesek alkossák a csoportokat).

b. A szerepek szétosztása legyen ésszerű (öregember szerepet ne bízzák fiatalra, női szerepet ne játsszon férfi stb.).

c. Ellenszenves szerepet ne bizzunk olyanra, aki adottságaival a közönségben rokonszenvet kelt.

d. A szerepeket jól tanulják meg. (Az értékelőbizottság ellenőrzi a darab szövegét és minden eltérést följegyez.)

e. A hanghordozás minél természetesebb legyen, ne pedig erőszakolt.

f. Kísérjék figyelemmel, hogy a szereplőknek sikerült-e a rájuk bízott szerepekben elmélyedniük.

g. Figyeljék meg, hogy a csoportokat áthatja-e a kollektív munka szelleme.

III. A színpadon való mozgás és a darab előadása.

a. A szereplők színpadi mozgása. (Figyeljük meg, hogy minél természetesebb legyen a szereplők mozgása, s ne erőszakolt.)

b. A ruházat mennyiben felel meg a szerepnek."

53. A rekordot a *Népújság* 1949 június 22-i, a megyei döntőkről beszámoló anyagok elé szerkesztett, fél oldalas, különböző nagyobb és még nagyobb betűkkel szedett címe tartja: „Hatalmas tömegek részvételével, a népi kultúra újjászületése jegyében folytak le a megyei kultúrversenyek Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen és Gyergyószentmiklóson. A megyei versenyek a Szovjetunió iránti hálát és szeretetet, a munkás-paraszt szövetség további megszilárdítását és a román-magyar testvériséget tükrözték. „Népi demokráciánk nem tűrheti, hogy a vallásos hitet a dolgozó nép építő munkájának aláaknázására használják fel” – mondotta Marosvásárhelyen Bányai László, a Nagy Nemzetgyűlés Elnöki Tanácsának tagja, a MNSz országos alelnöke Gyergyószentmiklóson Juhász Lajos, Székelyudvarhelyen Révy Ilona mondott beszédet.

54. *Népújság*, 1949. június 18.

55. „A sepsiszentgyörgyi dohánygyár a Dohányjövédékkel egyetértésben elhatározta, hogy a székelyföldi kultúrversenyek tiszteletére új cigarettafajtát hoz forgalomba. A cigaretta elnevezése *Kultúra*. A gyár munkásai, megértve a kultúrversenyek jelentőségét s hogy kivegye részét a verseny eredményesebbé tételéből, rohammunkával máris 5 millió darab *Kultúra* cigarettát készített el. Az új cigaretta ára 1 lej 80 bani és ízléses csomagolásban kerül forgalomba. A csomagoláson román és magyar felírás díszlik. A felírás szövege: „Művészet a nép szolgálatában. Maros, Udvarhely, Háromszék és Csík megyei kultúrotthonok versenye.” Ezenkívül Matis János által készített művészi rajz is díszíti az új cigaretta csomagoló papírját, amely egy táncoló leányt székely népviseletben, egy táncoló legényt pedig román népviseletben ábrázol.” *Népújság*, 1949. július 5.

56. *Népújság*, 1949. május 26.

57. *Romániai Magyar Szó*, 1949. május 25.
 58. *Népújság*, 1949. június 18.
 59. *Romániai Magyar Szó*, 1949. június 22.
 60. *Népújság*, 1949. június 17.
 61. Kövesdi István levelező híre, *Népújság*, 1949. június 6.
 62. *Népújság*, 1949. július 4., 6.
 63. Például Gyimesben „lebeszélési akció” keretében a pap, szülők nem akarták engedni a fiatalokat a próbákra. *Igazság*, 1949. július 7.
 64. *Romániai Magyar Szó* 1949 július 6.
 65. *Uo.*
 66. „A láz, amelyet négy székely vármegyénkből ez a művelődési verseny előhívott, nem csak közfigyelemre méltó, hanem azt is bizonyítja, hogy a dolgozó székelység mennyire megérezte már az új idők szelét, és hogy most tanul belé napjaink legfontosabb tennivalóiba. És elsősorban vette tudomásul, hogy ősi népi kultúrája nem titkolni való kincs, nem is vásári komikum, hanem az a lelki ruhája, melyben önmagának és a Román Népköztársaság valamennyi népének tetszik, és amelyben a többi néptársával egyetemben versenyezhet a munkabírásban és hazája munkatervének teljesítésében: népi nemzeti formában ad szocialista tartalmat ügyes bajos életének.” A népi művelődés versenye, vezércikk, *Népújság*, 1949. május 30.
 67. „... a kultúrverseny a szó legigazibb és legmélyebb értelmében forradalom. A dolgozó nép történelme legmélyértelműbb pillanatait éli, megismeri a dolgok okát, felszabadul a gyalázatos politikai tekintélyektől, amelyek istennek tolták fel magukat, és megszabadul alvilágának, a kegyetlen reakciónak kínzó ördögeitől ... Aki tisztán hall a nép szavából, aki élesen megfigyeli a történelmére ébredt nép első nagy mozdulatait, az elvonhatja a nagy következtetést. Valami kezdődött ezen a székelyföldi kultúrversenyen, de valami ugyanakkor véget ért. Megkezdődött a szocializmus tudatos felmagasodása, kulturális síkon is, és ez a gyönyörű kezdet szétrobbantotta a formai és lelki rabruhát...” Sorsdöntő út című vezércikk, *Népújság*, 1949. július 4.
 68. *Népújság*, 1949. május 23.
 69. „Színpad épült a szabad ég alatt –
 felhők rajzolják mennyezetét,
 mögötte fák alkotnak zöld falat
 s fönt csillárként a nap friss tüze ég.
 Színpad a szabadban, a szabadságban
 egy szebb, virágzó élet fényjele!
 Deszkáiról a nép szól majd vidáman
 és emberül! a székely négy megye.
 Foszolatok szét, tűnjetek borúk!
 E színpad biznyság és harsona:
 nemcsak a munkához van itt jogunk,
 miénk ez is: a műveltség joga.
 Amit e nép itt megőrzött szívében
 s amit írói álmodnak neki,
 a dal, a játék s a tánc ütemével
 íme, derűsen messzezengeti.
 Dalolhatunk, testvérek, székelyek!
 Sodorhat tánc és játék! Szállhatunk!
 Nem béklyózhatnak már galád kezek,
 nem metszik vissza szárnyunk és szavunk.

Nóhetünk művészetben és tudásban,
mindenki képességei szerint -
nincs különbség nép s nép között e hazában:
a csúcs egyformán mindenkinek int.

Fel hát a csúcsra! a tetőkre fel!
hová csupán a Szabadság vezet!
S hol a testvéri béke énekel,
bezengve mind a messzeségeket.
Föl hát a csúcsra falvak ősi népe!
Munkában s műveltségben légy elől!
Ne lesd jövőd, de induljál elébe!
Föl egy derűsebb, szebb jövőre! Föl!"

Művelődési Útmutató, 1949. augusztus, Kiss Jenő: Színpad épült

70. Tomcsa Sándor Jubélium című három felvonásos darabját „a csíkszeredai döntőn 4 csoport közül 2 játszotta, a székelyföldi kulturális versenyek előző döntőin pedig minden második csoport ezzel a darabbal mutatkozott be...”. *Romániai Magyar Szó*, 1949. július 11.
71. *Népűjság*, 1949. június 17.
72. Lásd a *Művelődési Útmutató* 1949. augusztusi számában megjelent összefoglaló cikket: A székelyföldi kultúrverseny eredményei és tanulságai.
73. *Romániai Magyar Szó*, 1949. május 27.
74. Uo.
75. Uo.
76. Uo.
77. El lehetne merengeni azon, hogy az 1949-es plakáton a pár legénye székely, leánya román viseletben van; a hetvenes-nyolcvanas években szigorúan fordított volt a szereposztás. De nem merengek, fentebb egy lábjegyzetben már írtam: a Kultúra cigarettán a fiú román viseletben van, a leány székely ruhában.
78. Veres István levelező híre. *Népűjság*, 1949. június 6.
79. Cif Vasile levelező híre, uo.
80. *Romániai Magyar Szó*, 1949. május 29.
81. Uo.
82. *Népűjság*, 1949. június 6.
83. Hanák 1990, 67. p.
84. Szabadság 1949. május 28.
85. Uo.
86. Szabadság, 1949. május 28.
87. Uo.